

Bjerg - Posten

1996.

Medlemsblad.

Nr. 20.

Indhold:

Nørholm Skole - fortsat.	2 - 7
Anna Nielsen, liv og virke.	8 - 11
Hvordan Limfjorden blev til.	11
Det "Bette Hus" mellem bakkerne.	12 - 17
Gåden i Nørholm.	17
En spøgelseshistorie fra Store Restrup.	18 - 20
Restrup Kro. Fra en erindringsbog.	21 - 22
Niels Østergård Nielsen, 1918 - 1996.	22 - 23
Året som gik.	24

Lokalhistorisk Forening i
Freslev - Nørholm - Sønderholm Sognæ

**NØRHOLM SKOLE DENS DEGNE OG SKOLELÆRERE
FORSAT FRA 1995.**

Efter Restrup gik fallit i 1848 blev præstegården købt af et konsortium. De solgte i 1852 præstegården til Søren Pedersen Degrn, en søn af Peder Vårst, så navnet går tilbage til ham. Da præstegården blev solgt blev de halve af pengene tildelt skolen beregnet til nybyggeri, men en del af pengene gik i den årlige drift, den anden halvdel tilfaldt konsortiet.

Ane Sørens datter Færk døde 20 - 5 1833, 68 år.
Degrn Peder Pedersen Vårst døde 26 - 9 1845.

Der var ingen pension til lærerne. I 1845 i folketællingen havde han et ungt menneske boende, Niels Peder Jacobsen 21 år, født i Nørholm, hjælpelærer, ham har han selv betalt for.

PEDER KOLD SCHMIDT 1846 - 1858.

Schmidt demiterede fra Snested 1842 med 1.ste karakter, han var da kun 20 år, så han har begyndt at læse på seminariet som helt ung. Han var født i Løgstør, så det er ikke sikkert det har passet ham at være landsbylærer. Han var kun i Nørholm i 12 år, måske var det boligen, der fik ham til at rejse, han skrev en klage til ministriret over boligen, det blev skolekommissionen i Nørholm meget fortørnet over, de mente han skulle klage til dem, det har han antageligt gjort uden resultat. Nu fik Nørholm skolekommission et meget skarp svar fra ministriret, der truede med at lægge kommunen sammen med Sønderholm, Frejlev sogne, hvis ikke de viste mere foretagsomhed med skolens anliggende. Nørholm kommune var imod det, og lovede at der nok skulle komme mere gang i sagen, de havde bestilt en tegning, for at undersøge hvordan skolen bedst og billigst kunne bygges. Sønderholm og Frejlev kunne ikke se noget formål med det, de havde alle deres skoler fulgt udbygget, og ville ikke optage en så fattig kommune og betale for deres skolebyggeri. Så der kunne ikke blive nogen sammenlægning af det, alt blev som det var. Nu søgte Nørholm om et lån fra skolernes lånekasse, det kunne de også få, men først skulle de bruge de penge kommunen havde fået fra salget af præstegården, som de fik til skolebyggeri, da den trængte hårdt til ombygning, de fleste af pengene var imidlertid brugt til reparation af den gamle skolebygning og til drift af skolen for ikke at beskatte beboerne for hårdt i disse trange tider. Amtskolekommissionen mente ikke at det kunne ske på så kort tid "fra 1848 til 1853". Nå men de blev da bevilget et lån. Der blev ikke straks bygget alligevel, snart forlangte de forandringet på tegningen, det skete et par år i træk, sidst var rughøsten så ringe, at der ikke kunne skaffes langhalm til tag. Året efter Schmidt var rejst, blev der bygget en god og solid skole, der holdt som skole til 1944, hvor den blev solgt, og siden har været brugt til beboelse.

At de ikke ville bygge i Schmidts tid, var ikke fordi han var en dårlig lærer, og heller ikke fordi de havde noget imod ham i al almindelighed, han færdes hjemmevant i byen og var med i gidelagene, det skyldtes ene og alene, at han klagede til ministriret over skolebygningen og skaffede dem alt det besvær med pengene, der var brugt, det var jo kommet før eller siden, jeg tror at de var ked af at han flyttede.

Der var bispevisitats 1858, lønnen var 299 rdl. 74 skl. 6 td. Rug, 20 td. Byg, 20 rdl.

som kirkesanger, offer og ascidenter ca, 40 rdl. Fourage og brændsel og fribolig, kun en gammel røn som snart må falde, tæt ved kirke, 1/4 mil fra mølle, 1 1/4 mil fra kjøbstad, en jordlod på 3 td. Land ager, 10 td. Land kær tæt ved, der holdes 5 a`6 kør, 8 får. Der var 70 børn der søgte skolen, børnene vel oplyst, meget god fremgang. Kold Schmidt fik embede i Bårse Præstø amt i juni 1858. Schmidt blev gift med Mariane Svendsen i Sønderholm 9 - 10 1847, hun styrede hus for den gamle degn i Sønderholm, han var hendes morbroder. Der var ingen børn i ægteskabet da de flyttede.

FERDINAND BRØNNUM 1858 - 1894.

Brønnum er født i Storvorde 6 - 3 1831, són af gårdejer Harbo Brønnum, dimitteret fra Ranum 1854, samme år hjælpelærer på Øland, 1855 huslærer på Eget i Vendsyssel, fra 5 - 5 1856 lærer i Gøttrup Farsø sogn, fra 23 - 9 1858 lærer og kirkesanger i Nørholm til 31 - 10 1895, hvor han blev entlediget på grund af halslidelse og flytted til Aalborg, blev Danne-brogsmnd 5 - 2 1896, død i Aalborg 4 - 5 1909. Er omtalt i folkeskolelæreren 1909 - 204 I folketællingen 1860 er han ugift, han havde en søster som husbestyrerinde. Han havde tre elever, han underviste en Hanne Fogh Hassing, 14 år fra Storvorde, Hanne Christensen 14 år fra Nr. Kongerslev og Jens Peter Christensen 13 år fra Farsø, de gik til undervisning hvorfor han underviste dem er der ingen oplysninger om, men han må have haft ry som en god underviser.

Brønnum blev gift 1868 med Kirsten Christensdatter, datter af Christen Knudsen i mtr. 6 i Nørholm, Kirsten var 16 år yngre end Brønnum, de fik 7 børn fra 1869 til 1879, der var ingen af dem der blev i sognet.

Brønnum var en dygtig og energisk lærer, mange af hans elever udmarkede sig i læsning og skrivning. Det kneb for ham at få bevilliget de nødvendige lærebøger til skolen de første år, nu havde sognet bygget ny skole, den var blevet en del dyrere end den var beregnet til, og der måtte et ekstra lån til fra skolelærernes pensionskasse, det skulle også forrentes og afdrages, så nu skulle der spares på skolens udgifter på anden måde. Nu traf det sig at pastor Blicher fik bevilliget en kapellan Jacobsen, han havde undervist i Frederiksværk før han blev kapellan. Han var med til alle skolekommissons møderne i Nørholm skole, han var Brønnum til stor hjælp med at få bevilliget nye læse og regnebøger, det hjalp sikkert også at han var villig til at komme til Nørholm, i stedet for at Nørholmerne skulle til præstegården til fælles møde med de

Ferdinand Brønnum og Hustru Kirsten

andre kommissions medlemmer.

Et skoleskema fra 1871 for store klasse:

Fra 9 til 10 overhøring og katekismus

Fra 10 til 11 indenads læsning og stavning

Fra 11 til 12 skrivning

Fra 1 til 2 indenad læsning, stavning, historie.

Fra 2 til 3 tavleregning.

Fra 3 til 4 hovedregning og sang.

Der er et brev fra undervisnings ministiriet 27 - 7 1863, at der i lov af 1861 19 - 2 er indført et nyt vægtsystem med forandret vægtsystem nu med kilo og gram, og at det indføres i skolerne snarest muligt, og at skolekommissionen bringer det iværksat snarest muligt, det krævede nye regnebøger en ny udgift til skolen.

1873 kom en lov om at omregne rigsdaler og skilling til Kr. og ører og mål og vægt til meter og kilo, så nu var det nye regnebøger igen, man kunne aldrig vide hvad de kunne hitte på i folketinget.

1875 nyt cirkulære fra ministiriet, at det tillades kun at benytte det latinske alfabet i skolerne. Det tog lang tid inden der slog igennem i befolkningen. Fra april 1875 blev kr. og ører brugt i kommunens regnskaber. De gotiske bogstaver blev brugt af de ældre så længe de levede, de unge hvoraf de fleste nu kom på højskole lærte de latinske bogstaver der. Der kommer flere nymodens påhit, 25 - 1 1889 kommer der brev fra ministiriet, at det ikke kan gå år efter år at undlade gymnastikken og anmoder de skoler, der ikke har gymnastikken som daglig undervisning i det mindste tager det op om sommeren hvor det kan udføres i det fri, og de lærere der ikke leder gymnastik, søger ministiriet om fritagelse med skolestyrelsens påtegning.

Svaret lyder således; Da Brønnum, i Nørholm har søgt fritagelse for at lede gymnastikken, er det stillet i bero, så længe han fungerer ved skolen, når der ansættes en ny lærer ved skolen, skal gymnastikken straks blive begyndt.

Pastor Holdt og Provsten.

Det er ved at blive for meget for Brønnum, der er ikke meget af det han har lært på seminariet der duer længere, han skal til at lære de nye systemer og nye bogstaver for at undervise, han synes også det bliver rigeligt med udgifter til bøger, der skal skiftes ud hver gang der kommer nyt, og så bliver der lavet om på det igen, mange gode bøger skal kasseres, men han slipper dog for gymnastikken.

Lønnen til lærerne bliver fra 1856 reguleret hvert tiende år, 1856 var den 219 rdl. 4 m. 10 skl., den fra 1866 har jeg ikke fundet, muligvis på grund af krigen er den ikke ført til protokols, der har været så meget andet at tale og tænke på, så det med skolen kun har været en biting. 1876 er den regnet om til kr. og ører, 1876 = 1186 kr. 1886 = 1290 kr.

Fredag d. 19 - 9 1889 var skolekommissionen samlet for at vælge nye bøger til skolen, det besluttedes at købe Holm og Jespersens læse bøger, 23 til I klasse, 30 til II klasse, og 30 regnebøger 15 til hver klasse samt 2 facilitister til hver del.

Ved forårseksamen 1892 var der 26 drenge og 25 piger i II klasse, hvoraf blev 7 udskrevet.

Onsdag d. 30 - 10 var der efterårseksamen i I klasse, 2 drenge og 3 piger rykkede op i II klasse. Ved begge eksaminer svarede børnene villigt og var godt oplyst i regning og skrivning. Der var 29 børn i I klasse.

Samme dag blev det vedtaget at lade landkortene reparere.

Den 5 - 2 1894 tog Brønnum sin afsked til stor beklagelse både fra børn og forældre.

Fra sommeren fik Nørholm Bossen, der virkede i Nørholm til nytår 1896. Bucholdt, skriver om ham; Det var ikke nogen taknemlig opgave han gik ind til, børnene mangledo lærebøger og undervisningsmidler, han berømmer Bossen i høje toner. Men skolekommissionen havde et andet syn på ham, det blev flere gange pålagt ham at få bedre styr på sine elever, til sidst blev forældrene kaldt sammen på skolen, hvor de blev bedt om at formane børnene til at være rolige i timerne. Det kan meget vel være at eleverne syntes han var en hyggelig lærer.

HANS HENRIK BRO 1896 - 1924.

Bro er født i Felding sogn 20 - 7 1866, dim. Silkeborg 1891, tog første del på Gedved i 1885, kom til Nørholm 16 - 1 1898 fra Nr.Kongerslev, hvor han var II lærer. Blev gift 12 - 3 1896 med frøken Henchel der var lærerinde i Kongerslev.

I Bro fik Nørholm igen en dygtig lærer, der snart fik styr på børnene, nu måtte de ikke længere strejfe om i frikvarteret, men pænt blive i skolegården, han holdt øje med dem. En dag havde drengene set sit snit til at stikke af, de var næsten nået op til Søren Degrn, så blev de kaldt tilbage, de mindste og mere sagtmodige drenges løb hurtigt tilbage til skolen, hvor Bro stod i gangen og tog imod dem, så fik de hver en svindende lussing, de sidste kom anstigende lidt efter lidt så Bro havde tid til at få pustet ud imellem, men han blev mere irriteret af at stå og vente, så de sidste og største af drengene havde tårer i øjnene da de kom ind i klassen. Det var deres sidste udflugt i skoletiden.

Samtidig med at Bro fik styr på børnene blev han bevilliget flere lærebøger, børnene fik lektier for som de skulle lære hjemme, ligeledes regneopgaver. I 1900 blev skolen bevilliget to mands borde, de kom først op i sommerferien 1901

Skolebillede ca. 1905.

Det var skik i 1901 at ældste klasse gik i skole 4 dage om ugen i maj måned og så havde fri til november, for at de kunne hjælpe hjemme hele sommeren.

Nu ville provsten have lavet om på det, så timerne blev mere fordelt til hele sommeren. Nørholmerne kommer med flere forslag de bliver alle forkastet. Nørholmerne kunne ikke forlige sig med at de store børn gik så meget i skole om sommeren. I 1901 sætter direktionen ind, nu skal loven følges. Det kan ikke lade sig gøre at ændre en aproberet skoleplan, det burde være klart for alle at en skole ikke kan slippe med 10 timer mindre end andre. Ifølge lov af 24 - 3 1899, skal hver klasse have 738 timer årligt, men det sidste indsendte forslag kun har 728 timer, hvis det ikke kan passe ind i deres skoleplan, kan det lade sig gøre med nogle skoledage.

Nørholm skole 1910.

Sogneråd og skolekommission kan godt slutte sig til Bros andragende, der er ledsaget af lægens og sognepræstens indstilling, så må vi helt undlade gymnastikken, hvilket formentlig var lærerens mening, man kan ikke se nogen anden måde den lovbefalede gymnastik for drenge kan foregå på under lærerens fritagelse. (Der var oprettet pogeskole med en lærerinde der ledede pigegymnastikken, derom senere.)

Søren Degen - S.Nielsen - P.Bjerre - M.Jacobsen - Fr.Frandsen.

Den 14 - 12 1921 var der møde igen, der forhandledes om ansættelse af en vikar til Nørholm skole under lærer Bros sygdom efter direktionens og anmærkninger den 8 - 12 og 11 - 12 1921. Efter de fremmødte var gjort bekendt med direktionens krav blev det vedtaget at sogneråds formanden snarest satte sig i bevægelse for at finde en vikar. Det var gymnastikken der ikke kunne undlades.

Bro tog sin afsked 1924 på grund af sygdom, og døde få år senere i Aalborg i en alder af 58 år.

JENS EDWARD CHRISTENSEN 1924 - 1948.

Christensen dim. 1915 fra Vordingborg. Efter at have virket som vikar flere steder blev han i 1921 kaldet til II lærer i Karby på Mors. Den 1 - 9 samme år enelærer i Vangså, Thy.

Nu så sognerådet at der ikke var mere at gøre, så blev planen vedtaget med den skoleplan vi kender til og som var gældende til 1939. Nu gik det stille og roligt i lang tid under Bro. Indtil 20 - 5 1921 er der møde. Bro har søgt ministriret om fritagelse for gymnastikken på grund af dårligt helbred.

Nørholm Skole 1935.

Den 1 - 10 kaldet af Ludvigs til lærer og kirkesanger i Nørholm.

Han var født i Aalestrup, hans fader var læderhandler.

Han var lærer ved den gamle skole til den blev nedlagt, og var I lærer i den korte tid alle børnene gik i Klitgård. Man var bange for at tyskerne flyttede ind i den nye skole når den var færdig, så tiden blev trukket ud og børnene flyttet til Klitgård.

Nørholm skole kunne have været færdig i 1943, da man blev enige om at udsætte færdiggørelsen, blev alle børnene flyttet til Klitgård hvor de gik ca 1½ år inden de så blev flyttet i centralskolen da krigen var overstået. Christensen var ikke tilfreds med at bo uden for byen. Han søgte og fik embede 1948 som enelærer i Hovsør skole i Hanherred ved Thy. 1950 flyttede han til Haldager i Vadum sogn, den blev kort efter nedlagt og Christensen kom til Øster enge skole i Storvorde sogn, herfra blev han pensioneret.

Niels Østergaard.

Nørholm nye skole 1945.

ANNA NIELSENS LIV OG VIRKE.

*Lad min Plads være blandt de stille
i Verdens rastløse Færd.
Er min Livsgerning stor eller lille,
lad mig elske og skatte dens Værd.*

*Ja, mellem de stille i Landet,
der over en Gerning tro,
o, jeg begærer ej andet
end hos dem at bygge og bo.*

Med disse ord giver almueforfatteren, Anna Nielsen, Nyrup Mark, den bedst mulige kar af sig selv.

Hun er født i "Mysagergård" og fik navnet, Anna Stigsdatter.

Allerede som barn havde hun sans for hvad der rørte sig i samfundet. Således fortæller hun, at hun som 6-7 årig stod med sin gamle bedstemor i hånden, da de i 1864 så Prøjserne med blinkende pikkelyjelme rykke ind i Sønderholm by. Da brast bedstemoderen i gråd og hulkede: "Nu er Danmark i fjendevold. Havde Vorherre dog aldrig ladet mig opleve det".

Fra den tid var Annas nationale sanser vakt.

Hun og hendes forældre havde nær kontakt med Sønderholm Højskole, (nu Sønderholm Kro). Et par vintre var hun elev der, hvorefter hun tog ophold på Aale Højskole, hvor forstander Dael fik stor indflydelse på hende.

I 1883 blev hun gift med en højskolekammerat Chr. Nielsen, og de overto gange hans hjem på Nyrup Mark.

Ude omkring havde man erfaret, at hun var god til at underholde og holde foredrag om hendes to yndlingsemner: Kvindesagen og afholdssagen. Spiritusmisbruget var på det tidspunkt som narko er i dag, blot at det den gang var en plage for mange hjem.

Pastor Reerslev skriver: Hun var en i drikkeriets tidsalder en meget påkrævet faktor i kulturens tjeneste.

Selv om en profet sjældent er elsket i sit fædreland, så var Anna Nielsen ikke så få gange i Nørholm, her kunne hun samle fuldt hus i Forsamlingshuset søndag eftermiddag.

Anna og Kristian har sikkert ikke fra første færd haft samme indstilling, for når Anna var ude at holde foredrag, så var Kristian, der var egnens spillemand i mange år, ude at spille til fest eller bal ved mange forskellige lejligheder.

Der fortælleres om Kristian Nielsen da han engang havde været i Nørholm for at spille til dans, var han blevet noget beskænket. Da han så engang hen ad morgenstunden var på vej hjem gående, snubledes han over en grusdynde ude ved Vester Vase, der fører fra Mellemholm til Rimmen, og der knækkede han halsen - ja, på violinen forstås. Da han så kom hjem, var hans fader pludselig død. Disse to begivenheder vakte til eftertanke. Siden da var han afholdsmand.

Som før fortalt holdt Anna foredrag og underholdning. Det skal tilføjes, at i den familie blev der holdt nøje kontrol med, hvad man foretog sig, og hvad man fik penge ind ved og hvad man gav ud.

Af disse papirer kan man se, at hun har været viden omkring. Hun har været meget efterspurgt i Vesthimmerland. Hun har været på højskoler og lignende steder, hvor hun har holdt foredrag om berømte personer som Bjørnstjerne Bjørnson, Selma Lagerlöf og mange andre.

Sådan fortæller hun om utilfredshed: En mand, som ejede en stor godgård mødte en forårsdag præsten ved rugmarken, så sagde præsten: "Sikke noget godt rug - så tæt og frodigt det står, det må kunne give et godt udbytte". "Det er ikke sikkert, jeg får et godt udbytte", svarede manden, "Der kan komme meget i vejen, inden jeg får det høstet og kørt hjem. Der kan komme dårligt vejr, så det bliver en dårlig kærne,

og der kan komme storm, så rugen falder af". Manden og præsten mødtes igen til høst: "Nu får De da et godt udbytte", sagde præsten. "Nej, det er ikke sikkert", sagde manden, "For rug bliver nok billigt i år".

Anna fortæller videre: Jeg kender en fattig syg kone, som har været sengeliggende i flere år, hun ser fortrøstningsfuldt på livet, skønt andre ikke kan få øje derpå, men hun siger: "Vorherre lukker aldrig for lyset for os mennesker, jeg bliver glad - bare jeg ser en stribelys".

Anna fortæller også, hendes moder sagde: "Søde børn, I skal ikke sammenligne jeres kår med dem, der har det bedre end jer, men se på dem der har det ringere end jer, for så bliver I taknemlige for det gode I har".

Når hun så en artikel i avisens, som hun syntes ikke skulle gå tabt, klippede hun den ud og satte den i sin scrapbog f. eks. denne:

Da pige stod åbenbar skrifte i Astrup Kirke.

Det var i slutningen af stavnsbåndets dage, at en hæderlig og anset pige måtte stå åbenbar skrifte i Astrup Kirke. Hun var forlovet med en ung bondekarl fra sognet, men herremanden på Villestrup havde bestemt ham for en halvgammel enke, der sad med en forfalden gård.

Karlen havde valget mellem enken eller "Den røde trøje", og han valgte den første, med kæresten måtte det så gå med som det kunne.

Pigen fødte ham imidlertid et barn, og ifølge forordningen skulle hun stå til åbenbar skrifte og han stilles i gabestokken.

I Chr.6.s tid blev der taget meget strengt på slig forseelse, men under Fr.5. og under Chr.7. blev forordningen ikke håndhævet så strengt, Struense ophævede den end også helt. Under ministeriet Guldberg trådte den gamle bestemmelse dog atter i kraft, nu fik man at mærke at den levede.

Pigen turde ikke sidde præstens tilsigelse overhorig. Den påfølgende søndag mødte hun i kirken, der var propfyldt af folk, som havde den største medfølelse med synderinden.

Da indgangsbønnen var læst, begyndte degnen at synge: "Beklage af al min sinde", hvorefter pige trådte frem og faldt på knæ i kordøren.

Da salmen var sunget, trådte præsten frem foran pige og holdt en formaningstale, hvori han forestillede hende, hvor groft hun havde forset sig. Dernæst forelagde han hende følgende spørgsmål:

1. Så tilspørger jeg eder på Guds vegne, om I her for Guds denne kristne menighed bekende eders skyld?
2. Om I af hjertet fortryder den forgangne forseelse, hvorved I har fortjent Guds vrede og evig straf?
3. Om I tror, at Gud for Jesu skyld vil være eder nådig?
4. Om I vil beflitte eder på et bedre og skikkeligere levned efter denne daq?
5. Om I hjertelig længes efter at anammes af denne Guds menigheds samkvem, og nu med andre Guds børn attrår og begær må blive delagtig i Jesu Kristi Legeme og Blod?

Under krampagtig gråd sagde pige ja til de forelagte spørgsmål, idet hun på præstens forespørgsel oplyste, hvem der var far til barnet.

Denne skulle nu egentlig have været sat i gabestokken, men det ville herremanden ikke tillade, så karlen slap for den forhånsel. Han havde jo også måttet bøde hårdt, idet han skulle leve sammen med en kvinde, som han ikke brød sig det mindste om.

Efter at præsten ved håndspålæggelse havde tilsagt pige syndernes forladelse i den treechte Guds navn, sluttede han handlingen med disse ord: "Gå bort i fred og synd ikke mere".

Derefter sang degnen: "Af dybsens nød -", hvorefter pige sammen med sin familie og andre af menigheden gik til Herrens Bord.

Denne kvinde skal have været den sidste, der stod til åbenbar skrifte i Astrup Kirke, thi der kom snart lysere og bedre tider i Danmark, da slig sjælelig voldshandling blev bandlyst i Herrens hus.

At Anna Nielsen havde klippet denne artikel ud af en gammel avis med "Krøllede" bogstaver er ikke mærkeligt, for hun havde viet sit liv til at arbejde imod uretfærdighed mod kvinder.

Hun var særlig aktiv i debatten omkring kvindernes frigørelse og omkring forslaget om kvinders stemmeret i 1915.

Derudover var afholdssagen hendes hjertebarn. Det var netop på den tid, at afholdssagen var i stor fremgang til gavn for det danske folk.

Desværre gik det som så meget andet, der er begyndt på et sundt grundlag, at der hurtigt bliver for mange generaler. De yderlig indenfor bevægelsen råbte højt om totalforbud mod alkohol med Amerika som mønster, der på den tid var total mørkelagt. Derfor sprang mange af de stærke kræfter fra - og det var ofte folk, som dårligt kunne undværes.

Mange som ikke lige var afholdsinteresserede støttede bevægelsen, fordi de kunne se det frugtbare arbejde, der blev udført.

Der kan fortællles mange beretninger om drikfældige personer, som meldte sig ind i afholdsforeningen, selv om betingelserne for at være medlem var ret strenge, men de må have ment, at de derved havde et rygstød og god hjælp til at sige nej til alkohol, fordi de ville ud af uføret.

Sønderholm og Omegns Afholdsforening blev stiftet den 18 april 1903 og her blev Kristian Nielsen foreningens første formand.

I vedtægternes punkt 2. står der: Medlem af foreningen er enhver mand eller kvinde, som underskriver følgende forpligtelse i ædru tilstand: Jeg underskrevne forpligter mig herved til at afstå fra alle slags berusende drikke - som drik ved ikke at nyde, byde eller yde berusende drikke, uden når disse forordnes af læger som medicin eller benyttes som sakramental nydelse. Samt efter evne at virke for drikkeondets udryddelse.

I vedtægternes punkt 4 står: Ved mulig udtrædelse skal foreningens emblem afleveres til formanden.

Danmarks afholdsforeningers emblem var dengang som nu: En syvtakket rød stjerne med nål til at hæfte i jakkereverset.

I punkt 11 står der: Dersom nogen overtræder sit løfte, skal det medlem som bliver underrettet derom, anse det som sin pligt at undersøge sagen og efter omstændighederne advare vedkommende. Er denne advarsel frugtesløs, skal bestyrelsen underrettes derom. Dersom denne advarsel viser sig ligeledes at være frugtesløs, er den berettiget til at udelukke et sådant medlem af foreningen.

Afholdsfest i Sønderholm Plantage 7/8 1927.

Foreningens motto er: "Med Gud for Hjem og Fædreland".
Det skal her tilføjes at Danmarks Afholdsforeninger ikke er og har heller aldrig været en religiøs bevægelse.

Fra Anna og Kr. Nielsens són, Aksel Nielsen, fik arkivet i sin tid hans samling af forældrenes notater, avisudklip, udkast til taler og foredrag og digte, som nu og da blev trykt i aviser. Et udvalg af Anna Nielsens digte blev senere samlet af Pastor Reerslev og udgivet i en lille samling, hvoraf arkivet endnu har nogle få fra et lille restoplag. To digte fra samlingen er gengivet nedenfor.

Harald Bang Nielsen.

LANDSBYKIRKEN

Du gamle Kirke, gennem Sekler du staar,
mens Slægt efter Slægt maa svinde.
Min Tanke med Glæde til dig gaar,
til Timerne i de svundne Aar
under Hvælvingens Tag derinde.

Jeg mindes min tidligste Kirkegang —
Alterets straalende Kært —
og Julefestens Salmesang
om Bethlehemsbarnet i Krybben trang.
Hvor greb det mit barnlige Hjerte!

Hvor herligt toner din Klokkeklang,
din dybe, kaldende Stemme,
naar i Helligdagstimer jeg styrer min Gang
mod dig henover Mark og Vang,
ad Stien langs Blomsternes Bræmme.

Saa jublende kimer Klokernes Slag,
naar i Paaskegry de toner —
forkynder Sejrens store Dag,
da Mørket og Døden tabte sin Sag
ved Frelseren, vor Førsoner.

Til Søndagsfred lyder din kaldende Røst,
tonende mod det høje.
For ængstede Sjæle den toner med Trøst,
med Fred til hvert sorgbetynget Bryst
for Hverdagens Strid og Møje.

I VINTERENS FAVNTAG

I Vinterens Favntag Jorden stille hviler,
i Sneen sover hvert et Straa og Siv,
og Blomsten slumrer, medens Dagen iler.
Udslettet er alt Somrens glade Liv.

Og Frostens smaa Krystaller sagte klinger,
de klæder Busk og Træ i festligt Skrud.
Alt er saa stille, kun en Graaspurv bringer
med glade Pip sin Tak til Livets Gud.

Er Sindet tungt, Bekymringer os møde,
og synes Verden som en Vinter haard,
tit gennem mørke Sky'r kan Solen gløde
og vække Haabet om den lyse Vaar.

HVORDAN LIMFJORDEN BLEV TIL.

En ung frue gjorde sig engang til af, at hun ville føde en són,
der var større end Kristus. Men da hun første gang lå i barselseng,
fødte hun et underligt væsen af skikkelse som en gris, som dog sidenhen voksede sig så stor, at når grisen færdedes i skov eller krat, så man dens børster rage op over træernes toppe.

Denne gris, der blev kaldt LIMGRIM, rodede så meget i jorden, at havet løb ind i landet, og denne fjord blev derfor kaldt LIMGRIMS-FJORD, hvilket senere blev til LIMFJORDEN.

(Således fortælltes dette sagn i Lyschanders Fortale til den store utrykte danske Krønike, aftrykt i Suhms Samlinger I, 2, 57.)

Uddrag fra Just Mathias Thiele: DANMARKS FOLKESAGN, bind 2.

DET "BETTE" HUS MELLEM BAKKERNE.

I marts 1923 købte Maren og Lars Christian Larsen (Hjeds) et lille hus, som da var aftægtshus til "Bakgården". Det lå mellem bakkerne syd for Frejlev by, det der nu hedder Bellinisvej 22.

Det bette hus (Efter tilbygning)

Til huset hørte et pænt stykke jord på næsten en tø. land, hvoraf en del var bakkeskråning, der var tilplantet med gran. Det øvrige var mere fladt og kunne nemmere dyrkes.

Det var, især for os mindre børn, en stor oplevelse med friere og bedre forhold i sammenligning med at bo til leje i en husende med begrænset udendørs tumleplads.

Det var et lille hus, jeg vil tro, det ikke var på mere end ca. 7 x 8 meter. I sydsiden var der to stuer, den ene ca.

3,8 x 3,8 m. den anden 3,5 x 3,8 m. I den største stue, opholdsstuen, var der to 2-rammede vinduer og i den lille, soveværelset, var der kun et 2-rammet vindue. Senere blev indsat et mere med en stor trækvindue, der for det meste stod åben døgnet rundt. I begge stuer var der trægulve og pudsede loftter, det man dengang kaldte gipslofter.

Husets nordside var delt op i fire rum, en gang med yderdør, derfra gik man ind i et køkken, hvor der var dør til stuen og til spisekammer.

I det nordvestre hjørne var der et vaskerum med gruekedel og trappe op til loftet. I gangen var der ingen vindue, men lidt glas i døren.

I køkken og spisekammer var der hvert sted et 2-rammet vindue, og i vaskerummet var der også kun lidt glas i døren.

I alle fire rum var der trælofter, altså kun et lag brædder op til loftrummet. Bjælkerne var fritliggende, men lå dog mest over skillerummene. I vaskehuset var der betongulv.

I gang, køkken og spisekammer var der stengulve, brændte gule mursten der lå på fladen. I køkken stod skorstenen, et komfur og et fast bord med underbord. I spisekammeret var også et fast bord med underbord.

Røgaftrækskanal fra gruekedlen i vaskerummet gik gennem spisekammeret langs med gulvet til skorstenen. I begge stuer var der en kakkelovn.

Loftet var stort og rummeligt, man kunne nemt gå oprejst under hanebåndene. I østgavlen var et 2-rammet vindue, i vestgavlen var der en lige så stor trælem til at løfte af, her kom tørvene i hus.

Huset var opført af brændte sten, formentlig fra Frejlev Tegl værk. Ud vendigt var det berappet og hvidkalket. Det var bygget direkte på jorden, som man sagde, når der ikke var en støbt betonsokkel under.

Taget havde fra begyndelsen været tækket med træspån, det vil sige tynde træstykker, der var sømmet på ret tætsiddende lægter og lå over hinanden som skiffer, således at der faktisk var to lag over det hele.

Senere var der lagt tagpap på trekantlister fra tagskæg til rygning, et sådant tag skulle helst tjæres hvert år.

Ud over de nævnte ildsteder var de tekniske installationer nemt overset. Der var hverken elektricitet, vand eller afløb i huset.

Ifølge købekontrakten skulle sælgeren sørge for vandledning fra den nedenfor ejendommen liggende vandværksledning og op til huset. Desværre viste det sig, at vandværkets tryk ikke var tilstrækkelig højt til at sende vand op til huset. Der blev så lavet en brønd ved vejen ca. halvvejs, dertil kunne vandværkets tryk levere vandet. Så skulle vandet pumpes derfra og op til huset med en almindelig håndpumpe.

Det var der ingen pumpe, der dengang kunne holde til. Derfor var det

ikke længe imellem, man måtte have fat i et par spande for at hente vand ved en af naboerne.

Over pumpebrønden, der lå lige udenfor huset, lå der et trælåg, der var hævet 25-30 cm over jorden. Her foregik den daglige personlige vask, i hvert fald for børnenes vedkommende. Et emallieret vaskefad og et halvt stykke håndsæbe udgjorde vaskegrejet. Der skulle være meget koldt, eller andet dårligt vejr, før vi fik lov til at vaske os i køkkenet. Når der var tale om en mere grundig afvaskning - bad - foregik det i vaskerummet i et stort kar med varmt vand fra gruekeden - gerne i forbindelse med en storvask, hvor der i forvejen skulle fyres op.

Det, der ved huset manglede allermest var vel nok et udhus.

Da den ikke beplantede del af jorden blev opdyrket, kunne der avles mange og gode kartofler, også flere end familien kunne spise - selv om den var stor. De overskydende kunne sælges og omsættes til andet, der kunne være brug for, f. eks. foder til hønsene, der var en overgang et hønsehold på omkring et halvt hundrede stykker.

Når æggene kom i Brugsen, var der noget til at bøde på den lange vinterkredit.

Der var ingen anden plads til hønsene end i vaskerummet. Nogle redor og siddepinde langs den ene væg udnyttede pladsen opad i rummet.

Der var også en ged og ind imellem to, der skulle have logi i vaskerummet. De blev så bundet, en bag ved døren og en under trappen op til loftet, så kunne de da holdes så nogenlunde fri for hønsekletter.

Det var bare ikke let, når der skulle vaskes - især om vinteren - for en stor del af arbejdet måtte da foregå i det fri.

Så lang tid af året som muligt kom geden på græs. Det foregik på vejkanter og skel i et såkaldt rendetøjr. Et 3-4 m langt reb med en tøjrpæl i hver ende. Så kunne geden gå langs dette tøjr med et kort stykke tøjr, der begrænsede græsningsbredden, men som kunne glide frem og tilbage i længderetningen.

Vinterfoder i form af hø til geden kunne af og til også bjerges på vejkanter. Men såvel høns som ged var flittige aftagere af affald.

Geden kunne bruge kartoffelskræl og andre vegetabiliske rester, hønsene var glade for lidt kogte småkartofler, især når det var koldt.

Æg, gedemælk og kød af et gedekid var et godt supplement til kartoflerne.

For at geden kunne leve et kid engang om året og derefter malke, måtte den jo besøge "Hr. Gedebuk". Dem var der efterhånden noget langt imellem. Enkelte gårde holdt gedebuk fordi man troede, at dette havde en gunstig indflydelse mod smitsom kalvekastning i gården.

Men i hvert fald stod den nærmeste buk på en gård i Sønderholm.

Når det i begyndelsen af vinteren blev tid for et sådant besøg, blev et af os børn sendt af sted med geden. En seddel i lommen med navn på ejeren af gedebukken, penge bundet i hjørnet af lommetørklædet til at betale for ulejligheden, og så gik turen altså vesten ud af byen mod Sønderholm. Det var ingen sag at trække geden den ene vej, men når turen gik tilbage, kunne det knibe - den blev træt og øm i fødderne af at gå på grusvejen og så ville den lægge sig. Det var ikke sjovt for trækkeren, og når det samtidig begyndte at skumre, kunne fortvivlelsen melde sig. Man måtte jo ikke slå dyret for at få det til at rejse sig og gå videre.

I regelen endte det hele da med et nyt kid om foråret, så var der glæde og megen fed gedemælk igen.

Det kunne ske, at en ged fik to kid, men et var mest almindeligt.

Den sidste gamle ged vi havde, fik seks små kid som dels var dødfødte og ellers døde, bagefter døde moderen desværre.

Så var der kun hønsene tilbage. Senere kom der nogle få ænder eller gæs til, mest med henblik på mortensaften og juleaften.

Hønsene havde en ret stor hønsegård ved husets vestgavl. Der stod de indelukket det meste af tiden af hensyn til nabernes afgrøder og vore egne grønsager m. v.

Når vi kom hen efter høst, blev de lukket ud en tur sidst på dagen.

Så når vi var kommet fra skole, skulle vi se efter hønsene, at de ikke gik på ulovlig jagt. Der var skov lige i nærheden, så vi skulle også se efter, at "Mikkels" ikke kom snigende mellem kartoffelrækkerne og snuppede sig en hønsesteg. Når en skrukhøne gik med et kuld små kyllinger, måtte vi også passe på, for der kunne pludselig komme angreb fra luften. Både krager og skader kunne nemt snuppe en lille kylling.

Som børn havde vi mange forpligtelser, selv om de måske ikke var så store. Om sommeren skulle geden sættes på græs inden vi gik i skole.

Var en af os hjemme midt på dagen, skulle geden flyttes, og til aften skulle den hentes hjem. Hen på efteråret blev det ofte i skumringen, den kom hjem.

En gang havde vi to geder, en uden horn og en med horn. Den sidste var vi børn ikke så glade for, kunne den måske hitte på at stange?

Jeg husker engang, vi var tre børn - vel nok under konfirmationsalderen, der var alene hjemme. I skumringen fulgtes vi ad for at hente gederne hjem. Men ak-oh-ve, da vi kom derud var tøjret i stykker og gederne væk. Efter kort rådslagnings blev vi enige om, at vi ikke turde møde geden med hornene - måske uden noget at trække den i og så nu i halvmørket. Vi løb alt hvad vi kunne hjem og kom ind og fik døren forsvarligt lukket.

Da der var gået lidt tid, kom naboenes karl med begge gederne, de var søgt til huse, men ikke deres eget. Vi bad ham sætte dem ind og binde dem forsvarligt. Så var vi rolige igen, men efterspillet dagen derpå erindrer jeg ikke noget om.

Vi havde også gerne en hund, for det meste en lille rødbrun bas-tard. De var ikke altid lige venlige stemt og skulle omgås med forsigtighed - i alt fald fra vi børns side. Således husker jeg en sær-lig kold vinter, hvor vi opholdt os i soveværelset for at spare på brændselet. Jeg var vel 2-3 år gammel og ville gerne være venner med hunden. Efter middagsmaden havde den fået et ben, som den lå og gnavede på under sengen. Jeg havde flere gange fået besked på ikke at komme til hunden, når den havde ben. Men da jeg også opholdt mig på gulvet, skulle jeg da lige prøve at røre den, men hunden var den hurtigste og min lille hånd kunne den nok gabe over.

Det gav to ar på hånden, som holdt sig i mange år. Hunden fik lov at gnave i fred og ro, og jeg havde lært lidt om, at det var klogt at høre efter og gøre hvad der blev sagt.

Det var også børnenes tjans - efter tur - at muge ud under hønsene og strø sand på gulvet, og sørge for hønsene havde drikkevand ude i hønsegården. Tage øgene ind var det sjoveste, men ikke hvis der var en liggesyg høne, der ville hakke i den lille hånd, der ville tage øgene.

Når vi mugede ud hos hønsene blev det trods alt til en lille mødding, men den forslog ikke ret langt, når jorden skulle gødes, pløj-es og gøres klar om foråret. Det var efterhånden et par pæne stykker jord, der blev dyrket, mest med kartofler, men også med løg, grøn-sager og jordbær og andet.

Det hele skulle gerne have lidt gødning for at kunne gro til, jorden var ikke i sig selv så yderig, den var sandet og let.

Der var altid velvilje fra naboer og bekendte med hensyn til at låne et par heste og nogle redskaber, når avlen skulle i jorden. Der var også folk i byen, som gerne ville have et møddingsted ryddet.

Der var da bagéren, som havde et par heste, gris og høns. Der var også et hønseri, der ikke selv skulle bruge gødningen. Det blev så hentet og spredt ud så langt det kunne nå. Kunsgødning fik man kun for rede penge, og dem var der ikke overflod af.

Når så gødningen var pløjet ned, blev der radet op til at lægge

kartofler. Så kom alle ledige hænder i sving - både store og små - kunne man ikke bære mange, måtte man nøjes med lidt mindre. Når der kun var håndarbejde tilbage, blev heste og redskaber afleveret med mange tak for lån.

Når der var lagt nogle rækker kartofler, kom der en eller to i gang med at dække dem til. Det foregik med rive ved at trække et tyndt lag af den nyopløjede og løse jord hen over dem.

Det så pænt ud, og det var tilfredsstillende, når arbejdet var færdig og riverne blev sat på plads.

Brændselet til opvarmning var i det store og hele tørv. Om sommeren blev der brugt en del kvas fra skoven - grangrene der blev hugget i små stykker, så de kunne tørre og bruges i de små fyrteder i komfuret.

Et års forbrug af tørv var 20.000 stk. Mens far levede, gravede han tørv "på part" ved en landmand, der havde en tørveparcel i mosen.

Han gravede tørv til ejerens brug, og som betaling fik han lov til at grave de 20.000 til eget brug. Senere, da mor blev alene, var det børn, svigerbørn med flere, der blev trommet sammen. Så blev der gravet 20.000 tørv på en søndag - måske nok en lidt længere dag end en almindelig arbejdssdag, men til gengæld også en oplevelse for hver af deltagerne.

Mor og en af pigerne sørgede for maden, der i arbejdstiden blev serveret på pladsen - i det grønne. Mellemmader i dyngevis, saftevand og lidt kaffe. Den varme ret midt på dagen bestod gerne af brødpandeklage med jordbærsvyltetøj på. Bagefter en omgang frisk rabarbergrød.

Det rigtige hovedmåltid med kartofler og kød blev først serveret om aftenen, når arbejdet var veludført og færdig.

Tørvene skulle, når de havde ligget til tørre en tid i græsset, rejses op - to - tre rækker oven på hinanden for at tørre videre, og græsset ikke skulle gro op omkring dem.

Senere skulle tørvene stakkes, smides sammen i lange dynger på en lille meters bredde i bunden og op i spids så højt de kunne ligge uden at trille ned. De øverste rækker der var bedst tørre kom inderst, og de mindre tørre, som havde ligget på jorden, kom yderst for at de også kunne blive helt tørre.

Når stakkene var rimeligt gennemtørre, skulle tørvene køres hjem.

Så var det om at have en aftale om at kunne låne et køretøj igen.

Så skulle flest mulige af os i sving igen. Der skulle læsses på vognen i mosen, der skulle læsses af vognen hjemme, ind gennem lemmen i gavlen, og inde på loftet ikke mindst, der skulle tages fra og stables op, så der også var plads til andre ting, der ikke var plads til andre steder end på loftet.

Som foran nævnt var taget tækket med tagpap, som blev tjæret hver sommer. Så skulle taget være tørt, og vejret skulle være varmt og godt. Tjæren blev smurt på med en lang kost med bløde børster, og til at gå på oppe på taget havde man en let stige, der lå helt ned på tagfladen. Det var et ubehageligt job, idet tjæredampe i solen sved i ansigtet og på arme og hænder. Tjæren blev købt i Brugsen i en 30-40 liters dunk, hvorfra den så blev hældt op i en tjærespand.

Tjæren kunne godt være meget tyktflydende kulttjære, som næsten ikke kunne smøres på. Men det vidste mor rád for, hun varmede en sten i komfuret, og med ildskovl og ildklemme blev den så bakset ned i tjærspanden, så blev tjæren tynd og kunne smøres på taget.

Jeg husker engang, min storebror skulle tjære taget. Han fik det hele rigget til, og mor havde en sten i ilden. Da hun mente, den var varm nok, kom han ind i gangen med tjærspanden og satte den på murstensgulvet. Mor kom med stenen og fik den lempet ned i spanden, men da min bror så ville tage spanden, væltede han den, og tjæren løb ud over det fine gule murstensgulv. Spanden kom da hurtig op og ud, men skaden var jo sket. Der kom tørt sand på, der blev fejet og renset og slebet med en anden mursten, men der blev ved med at være spor af tjære i revner og sprækker.

Der var også andre gener ved et tjæret tag. Der var jo ikke noget der hed tagrender, så når vejret var meget varmt, skulle man helst ikke opholde sig under tagdryppet, for da kunne der nemt komme en dråbe tjære fra taget, og det var ikke rart at få i håret eller på en hvid skjorte eller bluse. Så kom der gang i pletrensningen med margarine.

Inden der blev tjæret tag, skulle skorstenen fejes og kalkes. Når et tagpaptag var blevet tjæret i nogle år, blev pappet hårdt og skørt som glas. Så kunne det være lidt uheldigt, at skorstensfejeren kom og løb op ad taget, selv om han gik let og var i bløde sko, kunne tagpappet let revne og så skulle det lappes med en lærredsstrimmel og tjære. Derfor fik vi lov til at feje skorstenen selv. Det blev så gjort samtidig med tagtjæringen, når vi havde tagstigen oppe.

Vi havde jo ingen skorstensfejerkost eller lod, men en god tot grov lyng og en sten i enden af et langt reb klarede problemet.

Så kom der senere en gang årligt skorstenssyn med lamper og spejle, for nedenfra at se om der var hul ovenud i skorstenen. Jeg husker ikke, at der nogensinde blev påtalt noget, derimod kan jeg huske han påtalte, hvis zinkpladerne på trægulvene foran ildstederne ikke var i orden.

Hvert år skulle huset kalkes inden pinse. Havde det været en slem vinter med skiftende frost og tø, kunne der godt være meget at reparere på muren, inden den kunne kalkes. Der skulle "Spækkes ud", alt løst siddende skulle bankes af, fejes og renses, og hullerne skulle udbedres med mørtel tilsat lidt cement. Sådanne lapper skulle helst tørre, inden de kunne kalkes. Men da reparationerne altid var på den nederste del af muren på grund af optrængende vand, passede det når man begyndte at kalke fra oven.

Det var ikke af det gode, at et hus var opført "liggende på jorden" d.v.s. uden sokkel. Der ville trække fugt op fra jorden, og tagvandsdryp gav også fugt på den nederste del af muren både ude og inde.

Det blev der gennem årene rádet bod på, idet mor pikkede en stenbro på ca. 50 cm bredde hele vejen rundt om huset, senere, efterhånden som der blev penge til at købe cement for, blev der støbt et lag beton hen over stenpikningen. Så blev alt ovenfra kommende vand da ledt væk fra huset.

Men hvor kom alle de piksten fra? Ja, landmændene rundt om samlede da sten af markerne, de blev gerne lagt ud i skel, læbelter eller vejkanter. Mange af stenene havde netop den rigtige størrelse, og de måtte i regelen gerne fjernes. Mør bar dem simpelt hen hjem i sit forklæde, som var et blåt ravndugsstykke med to hjørner nedad og en strop op om nakken. Fat i begge de to nederste hjørner og ved at holde dem op, fremkom der en god pose, som kunne rumme mange sten.

Langs med vejen plantede mor granhæk og hyld, så der var lukket.

Mellem stykket lige syd for huset og et større stykke, kartoffelageren, blev der plantet en syrenhæk. Mor var ferm til planter og blomster, så i stykket syd for huset kom der bærbuske, kirsebærtræer og lignende. Nærmest huset og et mindre stykke mellem huset og vejen blev efterhånden til en frodig blomsterhave, man gerne lagde mærke til. I denne forbindelse husker jeg, hvordan den første havebænk kom i haven. Et sted hvor mor arbejdede, havde de en umådelig lang havebænk, som stod på tre benarrangementer. Sædet bestod af to brædder og ryglæn af et bræt. Nu skulle denne lange bænk gøres kortere, og hvad var nemmere end at save en ende af med et ben og kun beholde resten med de to ben. Mor blev spurgt, om hun kunne bruge den afsavede del, og svaret var ja tak. Den blev sikkert leveret når en dag de skulle i Brugsen, men det husker jeg nu ikke.

Derimod husker jeg, at jeg af nogle gamle brædder skulle lave et nyt ben til bænken, så den kunne stå og så nogenlunde også ligne det andet ben. Det gik da også, og så fik det hele en god gang maling. Således kom den første havebænk i haven ved det "Bette hus" mellem bakkerne.

Ved afslutning af denne beretning fra mit barndomshjem, opstår der mange tanker, blandt andet om tiden efter barndommen, hvor vi i mange år stadig kunne vende hjem til vort kære barndomshjem.

Det er jo helt fantastisk, når man tænker tilbage på, hvad et sådant lille hus med sine små stuer har fått rumme.

Vi var ni søskende, og meget af tiden var de fleste af dem ledsaget af en partner, og senere kom der også børnebørn og oldebørn til.

Når mor fyldte år eller anden juledag, når vi traditionsmæssigt mødte op, kunne der godt blive trængsel. Ganske vist fandt vi ud af at fordele lidt over hele dagen. Men alligevel skulle de ekstra stole hentes ned fra loftet, og kneb det rigtig med plads, blev døren til soveværelset åbnet.

Når vi skulle drikke kaffe eller spise, skete det selvfølgelig i to eller tre hold. Men dem som sad inderst kunne måske dårligt rejse sig. De kunne da i hvert fald ikke løbe rundt som det passede dem.

Og hvad blev der ikke præsteret fra det lille køkken. Men her passer det i hvert fald at: "Hvor der er hjerterum, er der også husrum".

Sommeren 1993. Johannes Larsen.

GÅDEN I NØRHOLM.

Vi har i Nørholm en vej, der hedder Hanedamsvej. Det er et helt forkert navn, som Aalborg Kommune har grebet ud af luften ved kommunens sammenlægningen. Borgerforeningen protesterede dengang imod navnet, men fik det svar: Sådan skulle det være, og det blev ikke anderledes! Men Nørholmerne kalder stadig vejen for "GÅDEN".

Da jeg med min familie i 1948 bosatte os i Nørholm, blev vejen kaldt "GÅJEN" - eller på jydsk dialekt "GÅDEN", der var ingen, som sagde "GADEN".

Vi skal helt tilbage til oldtiden for 7-8.000 år siden. Da gik vandspejlet helt op til bakkeøen, hvor der findes forekomster af hjerte-musling, som beviser, at her har været strandbred engang. Det er tiden før ertebølle-tiden.

I "Ordbog over det Danske Sprog", udgivet af Det danske Sprog og Literaturselskab, bind 6, side 586, står: "GADE" er på oldnordisk "GALA" og det betyder: Græsbevokset forstrand. Hovedvej gennem landsby. Så kommer det også til at passe med, at det er herudfor i strandkanten man finder en masse tildannede og brugt stenalderværktøj.

GÅDEN, det er her, man på den tid har trukket bådene op og har klar gjort fiskegrejerne.

I TRAPS DANMARK står der: "HOVEDGADEN NØRHOLM var i år 1440 og endnu 1649 henlagt til domprovsten i Viborg".

Jeg mener hermed at have ført bevis for, at GÅDEN har haft sit navn helt fra oldtiden - og det navn har Aalborg Kommune bare fjernet med et pennestrøg - det er både synd og skam. Og hvor i Aalborg Kommune har man et vejnavn, som kan henføres tilbage til oldtiden?

Hanedamsvej må være en misforståelse for HANS DAM, som efter gamle kort var en vanddam, som lå hvor nu klubhuset ligger, men det har da ikke noget med hane at gøre, så navnet, Hanedam, må være grebet i luften!

For nu at gøre opmærksom på, at mere burde rettes i Nørholm dette: Hanedam skiltet vender forkert, sådan at fremmede, der søger Hanedamsvej nr.9, kommer til os, der bor Villavej nr.9.

EN SPØGELSESHISTORIE FRA STORE RESTRUP

Som på enhver anden respektabel dansk herregård spøger det på St. Restrups. Ja, man nøjes ikke med et spøgelse, man har hele tre: En grå mand, en hvid dame og en generalløjtnant, der kører i karet forspændt sorte heste og med et kobbel sorte jagthunde løbende ved siden af vognen.

Yderligere opsigtsvækkende er det, at et af disse spøgelser er hjemløst. Hvilket andet sted kan man tale om hjemløse spøgelser?

For at tage spøgelserne i kronologisk orden, må først nævnes Generalløjtnant Christian Frederik Levetzau, der i 1723 lod den nuværende Restrups Herregård bygge.

Han havde været med i Den Store Nordiske Krig, hvor han havde indlagt sig så stor hæder, at han allerede som 35-årig blev generalløjtnant.

Hans strategiske evner gav sig blandt andet udslag i, at han, da han anlagde en vej fra Restrups til Albæk, lavede den fuldstændig lige som en hærvej. Befolkningen gav ham derfor tilnavnet "General Ligeud" og var forvrugt dødsensangst for ham. Hver midnat skal han køre fra Restrups til Albæk ad sin egen vej, der nu de fleste steder er opslugt af marker. Et minde om den er, at ejendomme, der ligger hvor General "Ligeud"s vej har gået, endnu har påhæftet den servitut, at kreaturer ikke må græsse på vejen.

Gamle folk på egnen kan endnu huske, at gamle folk i deres ungdom ikke turde gå over den vej om natten.

- Det var "General Ligeud".

Det næste spøgelses borgerlige, eller rettere adelige navn var Julianne Sophie Wedell-Wedellsborg, gift med Ivar Rosenkrantz, der tog tilnavnet Levetzau. Ganske ung døde hun, der skal have været meget smuk og elsket af alle, i barselseng.

Man ved, at hun døde i "Det røde værelse" og kan endnu påvise dette værelse i sydfløjen.

Det er efter hende, "Sophiendal" er opkaldt. Hendes mand flyttede efter Hasseris' brand en del gårde til Sophiendal og opkaldte kvarteret efter sin afdøde hustru.

Hun er nu i folkemunde "Den hvide dame", der hver nat går igen i det røde værelse for at kysse sit barn.

Få år efter hendes død trådte også hendes mand ind i spøgelsesstanden under navnet "Den grå mand". Om ham fortælles, at han skal have forsøgt at give landets Konge Christian den Syvende.

På slottet i København kom han gift i kongens chokolade, men det blev opdaget, og han blev tvunget til selv at tømme koppen.

Da han havde gjort det, kastede han sig i sin vogn og kørte dag og nat, til han nåede hjem til Restrups. Her sank han død om på gårdspladsen og blev lagt ind i "Det grønne værelse" i sydfløjen.

Nogle mener, at Struense har opfordret ham til mordforsøget, for at han selv kunne blive gift med dronningen og blive konge, men mere sandsynlig er en anden forklaring. Den går ud på, at en del herremænd havde sluttet sig sammen for at hævne sig på den konge, der havde ophævet stavnsbåndet. De kastede terninger om, hvem der skulle myrde ham, og loddet traf Ivar Rosenkrantz Levetzau.

Efter sigende spøgte han i mange år hver nat i "Det grønne værelse", men værelset er nu blevet slået sammen med en del andre værelser og lavet til skolestue, og "Den grå mand" er hjemløs. Kun en firkant af mørke, slidte gulvbrædder fortæller, hvor han har holdt til.

Efter at have fået disse oplysninger, fik jeg af St. Restrups forstander - St. Restrups er som bekendt nu husmandsskole med 110 elever, lov til at overnatte i "Det røde værelse". Mange har i de senere år ønsket at sove dér, men de fleste af dem, der har prøvet det, er midt om natten kommet listende over i hovedfløjen og har bedt om at måtte tilbringe resten af natten der.

"Det røde værelse" er et langt, mørkt værelse med laset, rødt tapet og spindelvæv i krogene. Ved den ene væg er der i gulvet en firkant af stenfliser, hvor der i tidligere tid har stået en kamin. En af disse fliser har den mærkelige egenskab, at den ikke kan mures fast.

Man har prøvet flere gange at få den anbragt, men hver gang forgæves.

For kort tid siden svor en lokal håndværker nogle drøje eder på, at nu skulle de nok komme til at sidde fast, og han anvendte al sin kunst og sin bedste cement på at opfylde løftet. Men nu er flisen løs igen, og man har vist opgivet nogensinde at sætte den fast.

Værelset var endvidere i nattens anledning udstyret med en feltseng og en stol.

At have tre spøgelser på en enkelt herregård kan måske forekomme ødselt, men i virkelighed er der endnu flere på Restrup viste det sig.

Natten var stille, og 3/4 måne stod bag de takkede skyer. Jeg havde slukket lyset og ventede kun på spøgelsestimen. Den kom en halv time før ventet.

Allerede klokken 23,30 hørtes knirken af døre og listende fodtrin. Stille svøbte jeg mig ind i overlagenet og lestede ind i Riddersalen, der ligger ved siden af det røde værelse og stillede mig i en krog.

Et øjeblik efter var spøgelserne der. tre sorte og et hvidt. De sorte minde påfaldende om tre af skolens elever, mens det hvide i en lige så påfaldende grad mindede om et dynebetræk trukket på et kosteskab.

Ikke helt stolte ved situationen nærmede de sig døren til det røde værelse.

Så fik de øje på mig, der i det hvide gevandt gled frem over gulvet, de gav et vræl, væltede to stole og en bænk, tabte det hvide spøgelse og var væk. Af spøgelser at være måske på en lidt ugraciøs måde.

Spøgelset, der iøvrigt yderst effektfuldt havde dødningehovede med lommelygter i øjnene og spiralfjedre i kæberne, tilbragte resten af natten i en krog i det røde værelse.

Søvnen er ved at finde vej ind i sydfløjen. En rovfugl skriger. Så banker det tre hule, dumpe slag. "Kom ind". Ingen kommer ind og det banker igen. Der er ingen udenfor vinduet eller døren, i Riddersalen

eller værelset ved siden af, og med jævne mellemrum lyder stadig tre slag.

Altså på loft eller i kælder. Trin fjerner sig listende. Et lys glimter gennem en tapetdør i Riddersalen. Listen stille derhen i hvidt gevandt - og river døren op - og i færd med at lukke lemmen over en stentrappe, der fører ned i det mørke, kolde dyb står bankeånden - - - forstanderen.

Skolens og herregårdens strenge overhovede iført tøfler, slabrok, filthue med øreklapper og lommelygte.

Tableau!

"Håber ikke jeg har forstyrret. Skulle kun lige banke lidt i gulvet".

Jeg forsikrer, at det ikke har forstyrret mig spor, og vi ønsker høfligt

hinanden god nat for anden gang den aften.

Så var spøgeriet forbi. Enkelte gange hørtes slæbende fodtrin, stønnen, sukken og knirken, men jeg havde set spøgelser nok for den nat.

Det var stolt om morgenens at komme ud i gården med "Den hvide dame" om livet og præsentere hende for de let beskæmmede elever og lærere, der havde gjort, hvad de kunne, for at hævde St. Restrups renomme hvad spøgelser angår.

Den hvide dame - den rigtige - holdt sig desværre borte, formodentlig skræmt af uroen - eller tænk, hvis hun har været der, men er blevet opslugt i det almindelige spøgeri.

"Lau" i Aalborg Amtstidende. Tirsdag den 5. oktober 1937. (A.F.)

"Den hvide Dame" på Restrups: Juliane Sophie Rosenkrantz-Levetzau.
På brevet står:

à Madame la Comtesse de Wedel, née Comtesse de Moltke, à Restrups.

Maleri på Wedelsborg udført af Jens Juel.

RESTRUP KRO - FRA EN ERINDRINGSBOG

Hjemme i kroen havde vi ikke megen frihed, de unge på St. Restrup var næsten vor eneste omgangskreds - og så pastor Barfods og Hvilsom, Frejlevgård.

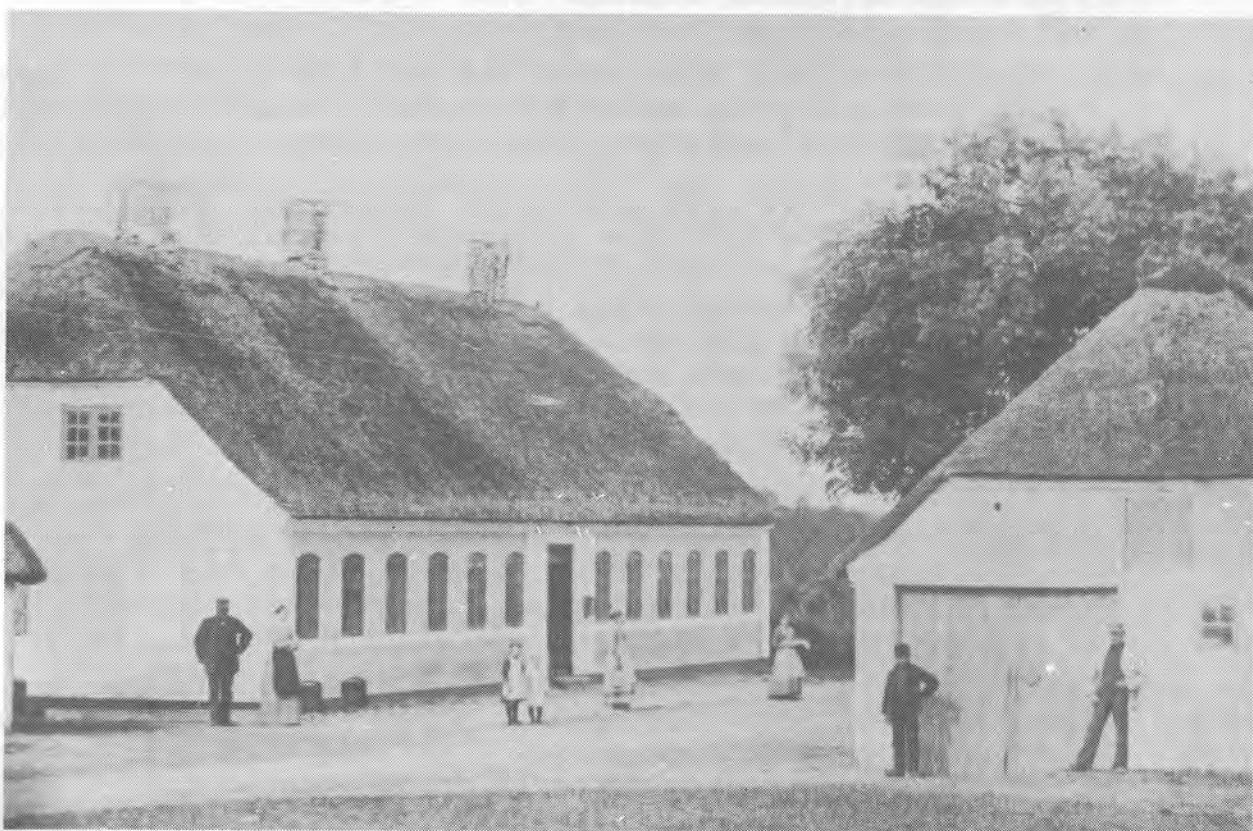
Hvilsom kom til kroen og afleverede aviser til kammerherren. De to gamle herrer vekslede Jyllandsposten og Berlingske Tidende; der kunne godt ligge en hel rulle aviser, som kammerherrens kusk, Peter, kom og hentede.

Kammerherre Stemann kom ofte på besøg hos os, og når hans søster var på besøg kom hun og hendes selskabsdame, frk. Bluhme, op og hilste på mor. De to damer boede ellers i det adelige frøkenkloster i Roskilde. Vi havde også forbindelse med og glæde af forvaltrene Thomsen og Boesen, mejeribestyrer Engels og plantørerne Lund, Skrold og Hvalsøe.

Der var aldrig kedeligt i kroen. Vi havde det dejligt med vore venner og vore folk. De mange skovgæster tog vore søndage. Moster stod fast ved komfuret om søndagen. Mor rettede bakker an, som pigerne gik over i haven med. På en travl søndag kunne der komme op til 40 vogne. Da mor blev ældre stod hun i kælderen og ordnede smørrebrød. Mor var kendt for sit gode brød, det hjemmekærnede smør og den hjemmelavede ost.

Senere blev det også cyklernes tid, hvilket betød travlhed - også om formiddagen. De store familieselskaber lavede selv deres kaffe. De fik vand ud på en kobbermaskine og gløder på et fyrfad. Al den porcelæn de skulle bruge lejede de i kroen. Det gav stor opvask. Gamle, trofaste Marie Slot, som havde tjent i kroen i tre generationer, kom hver søndag og vaskede op.

Kl. 10 (aften) var som regel alle gæster rejst og der var orden både i køkken og stuer.

St. Restrup Kro, forhen kaldet Brohus Kro, 1888. Billedet viser bl. a. Johan og Ane Margrete Nøhr, døtrene Johanne og Karen samt 2 piger og 2 karle, hvis navne er ukendte.

Efter en travl søndag havde pigerne et stort arbejde om mandagen med at skure de hvide gulve og pudse maskinerne, så alt kunne stå parat til de kommende dage, hvor der jo også kom en del gæster fra Aalborg - særligt i feriesæsonen.

Min mor, Ane Margrete Nøhr, døde den 11. Juli 1897, en søndag morgen. Kisten stod i haven og pastor Barfod talte. Derefter kørte vi til kirken i Frejlev - 40 vogne fulgte os.

Hvert år gav far en teatertur for folkene og vi døtre. Mor tog aldrig med, hun tog meget sjeldent hjemmefra; hendes helbred tillod det ikke. Teaterten forpligtede folkene til ikke at tage del i baller eller hvad der ellers blev budt på i Frejlev landsby.

Min far, Johan Nøhr, var en bestemt mand, men han hjalp os med mange ting. Han købte tøj til os og vore piger. Han hjalp også vore folk med at få oprettet en bankbog. Vi havde vore folk i mange år til trods for liden frihed og meget arbejde.

Kammerherren flyttede. Store Restrup blev solgt til et konsortium bestående af to københavnske grosserer og garver Klitgaard. Senere blev Store Restrup solgt til godsejer Malling. Forpagtningen af kroen blev sat op til det tredobbelte. Det ville far ikke være med til - han købte Duedals mølle, som lå lige op ad kroen. Det var alligevel ikke tilfreds-stillende at flytte derop, så den blev solgt straks igen og far bestemte sig til at bo i Aalborg.

Karen Nøhr

NIELS ØSTERGÅRD NIELSEN 1918 - 1996.

Ved Niels Østergårds død har Lokalhistorisk Forening mistet en stor og indsigtfuld arbejdskraft indenfor områderne slægtsforskning og lokalhistorie.

Efter at have arbejdet i landbruget som støtte for sine forældre og senere i betonindustrien som jernbinder, gik Niels på efterløn.

Forinden havde han delttaget en vinter i aftenkursus hos Aalborgs arkivar, Henning Bender, sammen med nogle få andre fra egnen, for at lære tydning af de gamle håndskrifter og metoderne til at få de historiske oplysninger frem.

Denne interesse kom til at fylde Nielses tid. Han havde altid lyttet interesseret, når "De gamle Sønderholmere" fortalte hvad de huskede.

Så med hans fond af viden om egnen, var han selvfølgelig med, da egnens lokalhistoriske forening i 1977 blev oprettet og blev foreningens første formand.

Som sådan deltog han i kurser i indsamling og registrering med henblik på oprettelse af et arkiv til opbevaring af de mange efterhånden nedlagte foreningers dokumenter og protokoller. Registrering af private papirer, fæstebreve, skøder, fotografier og meget andet.

De første ca. 150 "Sager" registrerede Niels, hvorefter han overlod dette arbejde til andre, så han helt kunne hellige sig undersøgelser i Landsarkivet, og når tid og lejlighed bød sig, også i Rigsarkivet og i Matrikulsarkivet.

Disse studier resulterede i en række ringbind, hvor oplysninger fra jordebøger, fæste og skifteprotokoller, skøde og panteprotokoler, mandtal og folketællinger og kirkebøger er sammenføjet til huse og gårdes historie her indenfor foreningens område, men først og fremmest for Sønderholm, men også Tostrup da han hjalp Charles Pedersen i hans arbejde med Tostrup's historie.

BJERGPOSTENS læsere vil også have bemærket hans resultater af undersøgelser om degnene, som har virket i vores egn. Måske for nogle lidt tørt læsning, men nu står degnenes navne på tryk og i rækkefølge.

Niels var et særdeles hjælpsomt og venligt menneske, og ingen gik forgæves til ham.

På spørgsmål om hvem man er kommet fra, ville Niels, hvis han ikke kunne svare umiddelbart, have spørgsmålet med i sine undersøgelser og så svare senere.

I arkivet blev slægtshistoriske spørgsmål henvist til Niels. Han efterlader et stort savn for Lokalhistorisk Arkiv og sine venner her.

Arne Fistrup.

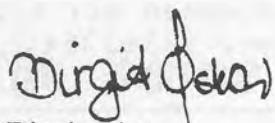
Mindeord til 1996-udgaven af *Bjergposten* om Niels Østergaard, der døde den
20. marts 1996.

At slægtsforske kan tage timer, dage, uger, måneder - ja sågar år har mange uden at betænke sig en smule brugt på at finde længst glemte historier, personer og data frem fra arkivernes mange gemmer. Brikker til puslespil bliver samlet sammen, for senere at blive lagt sammen til uendelige mange billeder af vore forfædre - nære og fjerne. Ture til landsarkiver og lokalarkiver i det ganske land bliver kørt i selskab med ligesindede, og mange aftener bliver for mange slægtsforsker-foreningsmedlemmer landet over brugt i selskab med andre medlemmer i forsøget på at lære nyt til forskningen eller i forsøget på at "bytte med andre".

Niels Østergaard Nielsen brugte timer, dage, uger, måneder - ja, sågar mange år på at slægtsforske i egen slægt, men med sin store indsats gjorde Niels Østergaard også forskningen lettere for alle os andre. Utallige er de brikker, som Niels Østergaard samlede sammen uden egentlig selv at være i familie med dem - han samlede blot for at lette alle os andre vejen til bl.a. Sønderholm-området. Turene til Viborg og Aalborg tog Niels gerne - ganske uselvsk for at være med til at lægge puslespil for andre, og på bytteaftenerne i *Slægtshistorisk Forening for Aalborg-egnen* kunne vi andre kikke Niels over skulderen og tage, hvad vi kunne bruge i hans mange ringbind. Et særdeles afholdt, vidende og venligt mangeårigt medlem af foreningen er ikke mere - æret være dit minde, Niels.

Nørresundby, 6. oktober 1996 -

På vegne af *Slægtshistorisk forening for Aalborg-egnen* -

Birgit Øskov

ÅRET SOM GIK.

Sæsonen blev indledt med et historisk foredrag i Sønderholm. Sammen med Borgerforeningen havde vi i anledning af befrielsen for 50 år siden inviteret Redaktør Poul Søndergård, Nibe, som i de sidste år af besættelsen som flygtning havde aftjent sin værnejligt i Den danske Brigade i Sverige, til at fortælle om, hvordan han oplevede besættelsen og befrielsen. Tilhørerne følte spændingen: Skulle Brigaden hjem og i kamp for at befri Danmark for besættelsen?

Heldigvis gik det ikke sådan. Det blev kun til interneringer af folk, der havde været fjenden behjælpelig og til bevogtningsopgaver.

Foreningens generalforsamling blev afholdt i Kirkesalen ved Frejlev Kirke, som menighedsrådet havde stillet til rådighed.

Mødet blev holdt i en god atmosfære. Bestyrelsen blev opfordret til at fortsætte arbejdet - og blev genvalgt.

Der blev tid til at gense en lysbilledserie om egnens forhistorie med oldtidsmindesmærker, Restrup Gods historie, adelsslægterne og Store Restrups udstykning til husmandsbrug.

Sommeraftenturen var igen begunstiget af fint vejr og gik i år til Lundbæk Landbrugsskole, hvor forstander Niels Qvist Jensen fortalte baroniet Lundbæks historie. Efter aftenvandring i park og skov fik man fortalt Landbrugsskolens historie og visionerne til dens fremtid. Igen en vellykket tur.

I februar og marts prøvede arkivet at holde åbent for besøg hver onsdag eftermiddag. Besøgstallene var ikke overvældende. I stedet prøver vi i næste sæson med åbning een eftermiddag i måneden.

Arkivet har i år modtaget forskelligt. Især skal nævnes en samling portrætter af en gammel Frejlev-slægt. De blev afleveret med begrundelsen, at så har efterkommere her mulighed for at få oplysning om personerne og mulighed for kopier.

Et gammelt falmet portræt af Frederik Bødker, Nørholm, 1808-1889, blev indleveret. Gennem sine ti børn er han stamfar til Frederiksenslægten fra Nørholm. En slægtsfortegnelse udarbejdet til en sammenkomst i 1932 fulgte med.

En plastpose fra en garage indeholdt St. Restrup Husflidsforenings protokoller, regnskab og medlemslister, 1934-1982.

Så - selv om foreningen nu har samlet ind i snart 20 år, kommer der stadig sager, som bør bevares for eftertiden.

Foreningens generalforsamling er fastsat til tirsdag d. //februar 1997 kl. 19,30 og afholdes i Sognesalen ved Nørholm Præstegård, Nørholm Bygade 46.

Efter generalforsamlingen vises lysbilleder med motiver fra egnen.

Sommeraftenturen går til Molbjerg, onsdag d. 11 juni 1997, hvor Egon Andersen fortæller og viser os, hvordan arbejdsredskaber så ud forhen. Mødested: Ved Brugsen i Sønderholm med afgang til Molbjerg kl. 19,00.

Kaffe/The medbringes ved begge arrangementer.

Udover de sædvanlige åbningstider: 1.ste og 3. die onsdag i måneden - juli undtaget - kl. 19-21, vil arkivet forsøgsvis holde åbent 1.ste onsdag i månederne dec., jan., febr. og marts kl. 14-16. Derudover efter aftale.

Arkivet er beliggende ved Stadionvej vest for Sønderholm i huset umiddelbart før boldbanen ved Sønderholm Skole.

Postadressen er: L.H.A., Nibevej 476, St. Restrup, 9240 Nibe.
Telefon: 9834 1354.

Arne Fristrup.